

Asia: VN/16944/2020

Kotimaisen kalan edistämishjelma

Ohjelman visio ja strategiset valinnat

Ovatko ohjelman visio ja strategiset valinnat onnistuneita? Miten niitä tulisi kehittää?

Kotimaisen kalan edistämishjelma on kalatalousalalle erittäin tärkeä ja se liittyy vahvasti myös Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toiminnassa asetettaviin tavoitteisiin. Ohjelman visio ja strategiset valinnat ovat perusteltuja ja onnistuneesti valittuja. Ne ovat linjattu oikeassa järjestyksessä tunnistuen olemassa olevat kehitystarpeet. Kotimaisen kalan edistämishjelman tulee lähteä siitä, että kalatuotteiden kysyntä kasvaa, jolloin ala kykenee uudistumaan markkinaehtoisesti.

Ohjelmassa ei tosin ole huomioitu vapaa-ajankalastusta, jonka osuus erityisesti sisävesien kalansaaliista on merkittävä, ja siten vapaa-ajankalastuksen edistämällä on myös kalan kulutusta lisäävä vaikutus.

Ohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös onnistumista kalastuslain toimeenpanossa sekä kaupallisen kalastuksen huomiointia kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmissa.

Tavoitteet

Onko ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset tunnistettu oikein?

Edistämishjelman asettamat tavoitteet arvoketjun arvonnousulle, työllistävyydelle ja kalatuotteiden kauppataaseen alijäämän pienentämiseksi eivät ole vähäiset. Niiden toteutuminen edellyttää alan yritystoiminnan uusiutumista. Silakan, kilohailin, sekä rehevöityneiden sisävesien särkikalajien ym. aiemmin vähempi arvoiseksi arvioitujen kalakantojen kaupallinen hyödyntäminen on osin reippaassa kasvussa, ja ohjelma pyrkii vahvistamaan ja entisestään kasvattamaan näiden lajien kysyntää. Näin ollen tämän trendin vahvistuessa vesistöistä poistettavan ravinnemäärän voisi olettaa kasvavan. Mikäli ympäristövaikutusten mallinnuksessa on nähtävissä, että ohjelman toimenpiteillä saadaan lisättyä ravinteiden poistoa, olisi se kalatalouden imagon kannalta tärkeää nostaa esille. Olisi tärkeää tiukentaa tavoitetta tältä osin, mikäli poistettava ravinnemäärä korreloi negatiivisesti tavoitteena olevan kasvavan kulutuksen kanssa. Mikäli rehevissä sisävesissä hoitokalastuksessa

saadut kalat voitaisiin käyttää myös kalatuotteiden raaka-aineena, tällä on oletettavasti vaikutusta siihen, miten paljon laskennallisesti kalastamalla voidaan poistaa ravinteita vesistöistä.

Kuinka realistisina pidät yllä esitettyjä tavoitteita?

Tavoitteet on asetettu sopivalle tasolle.

Miten muuten haluaisit kommentoida ohjelman tavoitteita?

Muilta osin tavoitteet ovat sopivalla tasolla, eli riittävän haasteellisia. Silakan elintarvikekäytön viisinkertaistamisen toteutuminen edellyttää suurta muutosta kuluttajien suhtautumiseen silakkaan ravintona ja tässäkin viestintäverkostolla on merkityksellinen rooli.

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Mitä allaolevista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Kotimaisen kalan käyttöä vauhditetaan julkisilla hankinnoilla. Maa- ja metsätalousministeriön hankintalähtöisyydellä edistää kotimaisen kalan lisäämistä julkisissa hankinnoissa. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan toimia (mm. innovaatiokumppanuuteen perustuvaa hankintamenettelyä), joissa yritykset ja suurkeittiöt kehittävät yhdessä uusia kalatuotteita suurkeittiöiden tarpeisiin.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Kotimaisen kalan markkinalähtöisyyden vahvistamiseksi täytyy tunnistaa kilpailevat tuotteet, eli liha-, maito- ja kasvipohjaiset proteiinipitoiset tuotteet tuontikalan lisäksi. Houkuttelevuuden lisäämiseksi tulisi mahdollistaa, että, vaatimukset täyttävien kotimaisten kalatuotteiden sertifiointi tai merkintä olisi nykyistä selvästi yleisempää. Ympäristömerkit ja -sertifikaatit tuotteessa ovat selkeä viesti kuluttajalle, ja merkintöjen tunnettuus on yleisesti tiedostettu muiden tuotteiden markkinoinnissa (vrt. reilukauppa, joutsenmerkki, avainlippu). Merkintöjen ja sertifikaattien markkinointi ja aktiivinen käyttö voisi kasvattaa tuotteen houkuttelevuutta kuluttajien näkökulmasta. Strategian mukaista olisikin kannustaa ja vauhdittaa tuottajia hakemaan tuotteilleen niihin soveltuvat merkinnät ja sertifikaatit, sillä tämä todennäköisesti vauhdittaisi myös vientiä. Viennin kasvaessa tuotantoprosessit kehittyvät, mikä voi heijastua kuluttajahintojen laskuna. Hinta onkin tällä hetkellä yksi suurimmista kulutusvalintoja ohjaavista tekijöistä, mikä heijastuu nykyisellään negatiivisesti kotimaisen kalan kysyntään suhteessa kilpaileviin tuotteisiin. Kotimainen kala on todettu huomattavan terveelliseksi ja ympäristöystävälliseksi proteiinin lähteeksi lihatuotteiden tai tuontilohen sijaan, minkä olisikin suotavaa korostua markkinoinnin kärkenä. Vastaavaa on kyetty hyödyntämään kasvipohjaisten tuotteiden markkinoinnissa, mutta samainen potentiaali on myös kalatuotteissa. Yleisesti markkinalähtöisyyden tueksi pitäisi nostaa pitkäjänteisesti esiin kotimaisen kalan käytön positiivisia vaikutuksia sekä kotimaiselle työllisyydelle, huoltovarmuudelle että kansanterveydelle ja ympäristölle. Kalankulutuksen lisäämisessä olisi mahdollista tehdä kaikkein vaikuttavimpia kehitysaskelia julkisella puolella, mikäli saadaan julkiset laitoskeittiöt käyttämään kotimaista kalaa tuotujen seiti- ja lohikapasteiden sijaan. Tämä toisi

vakautta kotimaisen kalan kysyntään. Viranomaistyön ja hallinnon näkökulmasta viestintäverkoston kehittäminen on erittäin tervetullut.

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Yritysten kehitystyötä vauhditetaan innovaatioseleillä ja korotetulla investointituella. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan kalatalouden yritysten pienimuotoisia kehityshankkeita innovaatioseleillä. Korotetulla investointituella edistetään tutkimuksen ja yritysten yhteistyötä. Sitä voivat saada yritykset, jotka sitoutuvat monivuotiseen tutkimusyhteistyöhön tutkimuslaitoksen kanssa.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Katsomme tärkeimmäksi tavoitteeksi yritysten oman tuotekehitystyön tukemisen, sillä kotimaisia kalatuotteita ei tällä hetkellä ole saatavilla riittävän monipuolisesti suhteessa kilpaileviin tuotteisiin. Toisaalta tiettyjen kalalajien kantojen vajaan hyödynnys liittyy tällä hetkellä enemmän alkutuottajien, eli kalastajien vähyyteen, ei niinkään enää siihen, etteikö raaka-aineesta saada kuluttajille kiinnostavia ja sopivia tuotteita. Ihmiset, kalavarat ja tutkimusresurssit eivät ole tasaisesti jakautunut maantieteellisesti, vaan useat hyödyntämistä kestävät kalavarat sijaitsevat harvaan asutuilla alueilla. Näin ollen puhtaasti yritysveltoisia innovaatiohankkeita, joissa kehitetään uusia tuotteita ja toimintatapoja, voisi olla tarpeen rahoittaa myös ilman merkittävää tutkimusorganisaatioyhteistyötä. Vapaampi innovaatiohoito voisi kannustaa uusia yrityksiä kokeilemaan isommankin riskin tuotekehityshankkeita, mitkä ilman tukea jäisivät melko varmasti kokonaan toteutumatta. Lisäksi kalatuotteiden jalostusta ja vientiä tulee helpottaa.

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Tuetaan sukupolvenvaihdoksia ja uusien yrittäjien tuloa alalle. Aloitustukijärjestelmä uusille kalastajille koostuu Euroopan meri- ja kalatalousrahaston investointitukimahdollisuuksista, valtion lainantakausjärjestelmästä ja vapaaehtoisesta koulutusosioista.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Tärkeintä olisi saada uusia alkutuottajia, etenkin kalastajia alalle. Kalastusyritysten kokoa tulisi pyrkiä kasvattamaan kalastajien määrää lisäämällä ja kalustoa kehittämällä, jotta kalastus kohdistuisi tasaisesti eri lajeihin ja olisi ympärivuotista. Pyynti- ja käsittelytekniikassa on kehitettävää ja kehitystukien tulisi kohdistua ennakkoluulottomiakin kokeiluja sisältäviin hankkeisiin. Innovaatioselelit olisivat tässä tärkeässä roolissa. Lisäksi edistämishjelman tavoitteiden saavuttamiseksi vesiviljelyn lupapolitiikan kehittäminen on välttämätöntä, jotta luvitus sujuisi jouhevammin ja tehokkaammin. Sijainninhjaussuunnitelman päivitys sekä kiertovesikasvatuksen kehittäminen ja rahoittaminen ovat vesiviljelylle asetettujen tavoitteiden kannalta oleellisia.

Saatavuusongelmat eivät kokonaan poistu millään keinoin villikalalan luontaisen elinkierron vuoksi. Kalastusyritysten tulisi pyrkiä monipuoliseen kalavarojen hyödyntämiseen ja vastaavasti vesiviljely-yritysten tulisi tukea kokonaisuutta aikoina, jolloin luonnonkalan saatavuus on alhaisempaa. Kuluttajille suunnattujen "satokausikalenterien" kehittäminen ja vienti

vähittäiskauppaan helpottaisi kuluttajien ostopäätöksiä ja rohkaisisivat kokeilemaan kuhunkin vuoden aikaan saatavilla olevaa kalaa.

4. Kasvu perustuu kestävyYTEEN ja vastuulliseen toimintaan

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Selvitetään uusien rahoituskeinojen ja tulosperusteisten rahoitus- ja hankintamallien käyttöä kalavarojen ja vesiympäristön tilaa parantavien toimien rahoittamisessa. Selvitys- ja pilotointityö tehdään vuosina 2020–2021 Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoittamassa kalatalouden ympäristöohjelmassa. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta lisätä rahoitusta kalataloudellisiin kunnostuksiin uusien rahastomallien avulla.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Itämerirehun kehitys voisi lisätä vesiviljelyn hyväksyttävyyttä ja sitä myötä lupien saantia, mikä vakauttaisi kotimaisen kalan ympärivuotista saatavuutta. Kuluttajien kannalta Itämerirehun käyttö voisi nostaa kotimaisen viljellyn kalan imagoa suhteessa tuontikalaan. Määrätietoinen panostus ympäristötoimiin on tarpeen ja kalatalousalan onkin tavoitteiden saavuttamiseksi oltava eturintamassa ympäristöasioissa. Tietoisuus vesistöjen tilasta, ilmastonmuutoksesta ja ihmisten kulutustottumusten kuormittavuudesta ympäristölle ohjaa jo nyt ja todennäköisesti tulee entistä enemmän ohjaamaan valintoja. Mikäli kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteet ja kulutuksen kasvu voidaan toteuttaa kasvattamalla luontaisesti lisääntyvien kalakantojen ekologisesti kestävää hyödyntämistä sekä ympäristön tilaa vaarantamatonta vesiviljelyä, tämä on valtti, johon ei muiden kilpailevien tuotteiden osalta kyetä.

Palaute ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista

Mitä palautetta haluaisit antaa ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista?

Ympäristövaikutusten arviointi on tehty asianmukaisesti ja tarkastellut vaihtoehdot ja niiden erot on tuotu selkeästi esiin.

Muu palaute

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa ohjelmasta?

-

Oraluoma Mika
Lapin ELY

Alioravainen Nico
Lapin ELY - Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut